

საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეორე ეროვნული პროგრამა
(NEAP-2)

ტყის რესურსები და სატყეო მეურნეობა
(Forests and Forestry)

2011-2015 წ.წ.-ის პერიოდზე გათვლილი საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეორე ეროვნული პროგრამის ტყის რესურსებთან დაკავშირებული ნაწილი არ წარმოადგენს ეროვნული სატყეო პოლიტიკის და/ან გრძელვადიანი სატყეო სტრატეგიის შემცველ დოკუმენტს. აღნიშნული ნაწილის გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეორე ეროვნულ პროგრამაში ინტეგრირების ძირითად მიზანს მოკლევადიან პერიოდში მიღწევადი შედეგებისა და ამ შედეგების შესატყვისი კონკრეტული ღონისძიებების იდენტიფიცირება წარმოადგენს.

1. ტყეებთან დაკავშირებული ეკოლოგიური ხასიათის პრობლემები

საქართველოს ტყეები, რომელთა ორ მესამედზე მეტი საშუალო და მაღალი დაქანების ფერდობებზეა განლაგებული, უპირატესად ასრულებენ ნიადაგდაცვით, წყალშენახვით, წყალმარეგულირებელ, სანიტარულ-ჰიგიენურ და სხვა სასარგებლო დაცვით ფუნქციებს. გარდა ამისა, დიდ და მცირე კავკასიონზე შემორჩენილ ტყის მასივებს გლობალური ეკოლოგიური მნიშვნელობა აქვთ, ვინაიდან ისინი ზომიერ კლიმატურ სარტყელში შემორჩენილ უკანასკნელ ხელუხლებელ ტყეებს წარმოადგენენ. ზოგიერთი შეფასებით, საქართველოში ხელუხლებელი ტყეები შეადგენენ საერთო ტყის ფართობის 17,2 %-ს, ხოლო მათ შორის, დაცული ტყეების სტატუსი მხოლოდ 2%-ს გააჩნია.

საქართველოს მთელი ტერიტორიის დაახლოებით 40% ტყით არის დაფარული¹. ამ მაჩვენებლის მიხედვით საქართველო განეკუთვნება ტყით მდიდარი ქვეყნების რიცხვს, მაგრამ ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 70-80-იან წლებში ტყის საშუალო სიხშირე კრიტიკულ ზღვრამდე იქნა მიყვანილი და ეს მაჩვენებელი შეადგენდა 0,54-ს. ამასთან, ამავე პერიოდისთვის, კრიტიკულ ზღვარზე (0,5) დაბალი სიხშირის კორომები ტყით დაფარული საერთო ფართობის ნახევარზე მეტს (55%) შეადგენდა.

აღსანიშნავია, რომ კრიტიკულ ზღვარზე დაბალი სიხშირის მქონე ტყეებს მკვეთრად დაქვეითებული აქვთ დაცვითი ფუნქციების შესრულების უნარი და ამასთან მნიშვნელოვანწილად დაკარგული აქვთ თვითაღდგენა-თვითგანახლების უნარი, რაც საშუალო და გრძელვადიან პერიოდში ტყის ეკოსისტემების შეუქცევადი დეგრადაციის მიზეზი სეიძლება გახდეს.

საქართველოში ტყეები ყოველთვის განეკუთვნებოდნენ ბუნებრივი რესურსების იმ სახეობას, რომელთაც გააჩნდათ განსაკუთრებული – სასიცოცხლო მნიშვნელობა.

¹ უკანასკნელი მონაცემებით ტყის ფონდის საერთო ფართობიდან საკუთრივ ტყით დაფარულ მიწებს უკავიათ ქვეყნის ტერიტორიის დაახლოებით 40,6% (ტყიანობის პროცენტი). ტყეების (მერქნის) სავარაუდო საერთო მარაგი შეადგენს 451,7 მლნ მ³-ს, ხოლო მერქნის მარაგის საშუალო წლიური შემატება შეადგენს 3,75–4,5 მლნ მ³-ს. საშუალო მარაგი 1 ჰექტარზე 176 მ³-ია საქართველოს ტყეების საშუალო ასაკი დაახლოებით 100-120 წელია და დომინირებს ფართოფოთლოვანი ტყე, რომელიც მოიცავს ტყის 80%-ს, აქედან 50%-მდე წიფელია.

გარდა იმისა, რომ ტყეები წარმოადგენდნენ მერქნის ნედლეულის მიღების ერთადერთ წყაროს, ისინი ასრულებდნენ აგრეთვე მთელ რიგ უნიკალურ გარემოს დაცვით ფუნქციებს და საბოლოო ჯამში სწორედ ტყეების ფუნქციონალური მდგომარეობა ახდენდა მნიშვნელოვანწილად გავლენას ქვეყნის საერთო ეკოლოგიურ ვითარებაზე.

საქართველოს მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის განმავლობაში ტყეები ყოველთვის წარმოადგენდნენ სახელმწიფოს განსაკუთრებული ზრუნვის საგანს, რაც გამოიხატებოდა ამ უკანასკნელის მიერ ტყითსარგებლობის გონივრულ რეგულირებაში. ასეთი რეგულირების საფუძველს, თავის მხრივ, წარმოადგენდა ტყეებზე სახელმწიფო (სახაზინო), საეკლესიო, კერძო და კოლექტიურ საკუთრებათა ინსტიტუტის არსებობა. ამ მხრივ, მნიშვნელოვნად შეიცვალა მდგომარეობა მე-19 საუკუნის პირველ ნახევარში, როდესაც გაუქმებული იქნა ქართული სახელმწიფოებრიობა, თუმცა ზემოაღნიშნულ საკუთრებათა ინსტიტუტი (მართალია სახეშეცვლილი სახით) მაინც განაგრძობდა არსებობას. მნიშვნელოვანი პერსპექტივები დაისახა სატყეო მეურნეობის რაციონალური წარმოების სფეროში 1918-21 წ.წ.-ში - საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის დროს. 1921 წელს (საქართველოს ანექსიის შემდეგ) ტყეები გამოცხადდა საქართველოს სსრ-ის სახელმწიფო საკუთრებად, ხოლო შემდგომ პერიოდში ყოფილი სსრკ-ის საერთო-სახალხო საკუთრებად. ამრიგად, მოისპო სატყეო მეურნეობის წარმოების ძველი სისტემა და შეიქმნა ახალი - ე.წ. სოციალისტური სატყეო მეურნეობის სისტემა. ამ პერიოდიდან იწყება საქართველოს ტყეების, უმეტესწილად არარაციონალური მეთოდების გამოყენებით, ფართომასშტაბიანი ექსპლუატაციის (საბჭოთა პერიოდის დროინდელი ოფიციალური ტერმინოლოგიით - "ტყის რესურსების ინტენსიური ათვისების" / "ინტენსიური სატყეო მეურნეობის წარმოების") პროცესი.

განსაკუთრებით დიდი, გამოუსწორებელი ზიანი მიადგა საქართველოს ტყეებს გასული საუკუნის 20-30-იან წლებში, მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში და 50-60-იან წლებში. მთელი ამ პერიოდისთვის დამახასიათებელი იყო ტყის ფონდის მთელ ფართობზე დიდი ინტენსივობის უსისტემო ჭრების წარმოება, რასაც შედეგად მოყვა ტყეების (ტყის ეკოსისტემების) მდგრადობის დარღვევა და მათი საერთო ფუნქციონალური მდგომარეობის მკვეთრი გაუარესება. 1980-იან წლებში საქართველო მერქანზე მოთხოვნილების მხოლოდ 8-10%-ს აკმაყოფილებდა საკუთარი რესურსების ხარჯზე, არსებული დეფიციტის შევსებას კი ყოფილი სსრკ-ის რესპუბლიკებიდან იმპორტირებული ხე-ტყით ახდენდა.

დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, 1990-იანი წლების პერიოდში არსებულმა არასტაბილურმა პოლიტიკურმა ვითარებამ, სოციალ-ეკონომიკურმა სირთულეებმა, სათბობ-ენერგეტიკულმა კრიზისმა, საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის გაჭიანურებულმა პროცესმა და პარალელურად, მსოფლიო ბაზარზე ხე-ტყის პროდუქციაზე მოთხოვნილების მნიშვნელოვანმა ზრდამ არსებითად გააუარესა ტყეების მდგომარეობა. აღნიშნულ პერიოდში: ქვეყნის თითქმის ყველა რეგიონში კატასტროფულად (განსაკუთრებით 1992-99 წ.წ.-ში) იმატა უკანონო ჭრების ოდენობამ; ტყის, როგორც ბუნებრივი რესურსის ფასი, არ შეესაბამებოდა საერთაშორისო ბაზრის კონიუქტურას (რასაც, თავის მხრივ, ქვეყნის შიგნით დაბალი გადახდისუნარიანი მოთხოვნის დონის მქონე ბაზრის არსებობა უწყობდა ხელს) და შესაბამისად, ადგილი ჰქონდა ტყის რესურსების არამდგრად მოხმარებას და ქვეყნიდან იაფფასიანი ნედლეულის მნიშვნელოვანი ოდენობით გადინებას; ერთი მხრივ, იაფფასიანი ხე-ტყის ნედლეულის ექსპორტის ხარჯზე მიღებული შემოსავლებით სტიმულირებულმა იურიდიულმა და ფიზიკურმა პირებმა და მეორე მხრივ, სათბობ-ენერგეტიკული კრიზისით გამოწვეული პირობების გამო გამოუვალ მდგომარეობაში ჩაგარდნილმა სოფლისა და ქალაქის მოსახლეობამ საშეშე და სამასალე მერქნული ნედლეულის დამზადების მიზნით ხელი მიჰყო ტყეების

უსისტემო და უკონტროლო ჭრას, რამაც დიდი ზიანი მიაყენა ტყის ბუნებრივ ეკოსისტემებს; ფაქტიურად შეწყდა ტყის რესურსების დაცვასა და აღდგენასთან დაკავშირებული საბიუჯეტო ასიგნებების გამოყოფა; სისტემური ხასიათი მიიღო ტყეებში ძოვებამ და სხვ.

სატყეო სექტორში 2005-06 წლებში განხორციელებულმა რეფორმამ, რომელიც საერთო პოლიტიკური და ეკონომიკური გარდაქმნების პარალელურად მიმდინარეობდა, ვერ უზრუნველყო ტყეების (როგორც განახლებადი ბუნებრივი რესურსის) შენარჩუნების, დაცვისა და მდგრადი გამოყენების სრულყოფილი მექანიზმების დანერგვა.

დღეისთვის, ტყეებთან დაკავშირებული ეკოლოგიური ხასიათის ძირითადი პრობლემები, რომლებმაც ტყეების საერთო ფუნქციონალური მდგომარეობის გაუარესება გამოიწვია, შემდგენაირად შეიძლება იქნეს ფორმულირებული:

- ტყეების დაცვითი ფუნქციებისა და მნიშვნელოვანწილად თვითაღდგენათვითგანახლების უნარის დაქვეითება და კარგვა
- ტყის ბუნებრივი ეკოსისტემების რღვევა
- ტყის მიწების ეროზია და ჰიდროლოგიური რეჟიმის დარღვევა
- ტყის ხანძრების ინტენსივობისა და ხანძარსაშიშროების რისკის მატება
- ტყის სანიტარიული მდგომარეობის გაუარესება

2. არსებული პრობლემების განმაპირობებელი ფაქტორები და პოზიციების გადაჭრით დაინტერესებული მხარეები

ტყეებთან დაკავშირებული ეკოლოგიური პრობლემების განმაპირობებელი ფაქტორები შემდგენაირად შეიძლება იქნეს დაჯგუფებული:

- სასოფლო ტიპის დასახლებული პუნქტების დიდ ნაწილში სათბობ-ენერგეტიკული ინფრასტრუქტურის განვითარების დაბალი დონე (საწვავის ალტერნატიული წყაროების ფიზიკური არარსებობა და/ან ეკონომიკური თვალსაზრისით ხელმიუწვდომლობა) – რაც განაპირობებს საშემე მერქანზე მოთხოვნის ზრდას² და შესაბამისად, სტიმულს აძლევს უკანონო ჭრებს;
- სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების (სათიბ-სადოვრების) მენეჯმენტისა და რეგულირების მექანიზმების არარსებობა – რაც ტყის ფონდის მიწების საძოვრებად გამოყენებასა და ტყეებში ინტენსიურ ძოვებას განაპირობებს;
- არასაკმარისად სრულყოფილი ტყითსარგებლობის სისტემა³;

² დღეისათვის, მსოფლიოში წარმოებული მთელი საშემე მერქნის 90% განვითარებად ქვეყნებზე მოდის და მხოლოდ 10% განვითარებულ ქვეყნებზე. მაშინ როდესაც, მთელი სამასალე მერქნის საერთო მოცულობიდან 70% განვითარებულ, ხოლო 30% განვითარებად ქვეყნებზე მოდის. ეს სტატისტიკური მონაცემები ნათლად აჩვენებს ტყითსარგებლობის სფეროში გლობალურ დონეზე არსებულ დისპროპორციებს. ასეთივე სახის დისპროპორცია არსებობს საქართველოშიც.

³ სატყეო მეურნეობის ნორმალური ფუნქციონირება პირველ რიგში გულისხმობს მდგრად (რაციონალურ) ტყითსარგებლობას. მდგრადი და რაციონალური ტყითსარგებლობის პრობლემა, საქართველოსთვის, ისევე როგორც თანამედროვე მსოფლიოსთვის, ერთ-ერთ ყველაზე უფრო აქტუალურ გარემოსდაცვით და ეკონომიკურ პრობლემათა რიგს განეკუთვნება, რომელთა აღმოფხვრა მხოლოდ მდგრადი განვითარების პრინციპების სატყეო მეურნეობაში დანერგვის მეშვეობით არის შესაძლებელი.

- სატყეო მეურნეობის არსებული სისტემის ორიენტაცია ტყეების საექსპლუატაციო მიზნით მოხმარებაზე, რაც თავის მხრივ იწვევს ტყის ბიომრავალფეროვნების დეგრადაციასა და კარგვას;
- უაღრესად დიდი მნიშვნელობის ეკოლოგიური ფასეულობის გადაბერებული ტყის კორომები (Old Growth Forest Stands) განიხილება როგორც მერქნული რესურსის მიღების ყველაზე უფრო ხელმისაწვდომი წყარო - მაშინ როდესაც, ტყის ტიპური ლანდშაფტები და ტყის ეკოსისტემების ბიომრავალფეროვნება შეიძლება შენარჩუნებული იქნეს მხოლოდ მათთვის დაცვის გარკვეული სტატუსის მინიჭების საშუალებით;
- მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს საქართველოს ტყეების ტყის ტიპების მეცნიერული კლასიფიკაციის სისტემა, რომელიც ძირითადად დაფუძნებულია ეკოსისტემურ მიდგომაზე, პრაქტიკაში, რეალურად, მხედველობაში არ მიიღება ტყის ტიპების ცვალებადობის ანალიზისა და სრულყოფილი აღრიცხვის აუცილებლობა - რაც, თავის მხრივ განაპირობებს არასაკმარისი ინფორმაციის არსებობას საქართველოს ტყის ტიპების ცვლილებისა და დინამიკის შესახებ;
- მდგრადი განვითარების პრინციპებს არ შეესატყვისება ტყის რესურსების დღეს არსებული ინვენტარიზაციის, დაგეგმვისა და განსაკუთრებით ტყის ჭრის მეთოდები და წესები; პრაქტიკულად არ არსებობს მდგრადი სატყეო მეურნეობის ინდიკატორები, ისევე როგორც მათი შესაბამისი ადეკვატური საკანონმდებლო ბაზა;
- მოქმედი კანონმდებლობა ტყითსარგებლობის განსახორციელებლად არ მოითხოვს კომპლექსური სახის სატყეო მენეჯმენტის გეგმების⁴ შემუშავებას და დანერგვას - კანონმდებლობა სავალდებულოდ მიიჩნევს მხოლოდ იურიდიული ძალის არმქონე ტყეთმოწეობის (ტყეების ინვენტარიზაციის) პროექტების⁵ არსებობას;
- ხე-ტყის დამზადების ტექნიკურად და ეკოლოგიურად მიუღებელი ტექნოლოგიები. ხე-ტყის დამამზადებლები ტყეში მუშაობისას ძირითადად იყენებენ მოძველებულ, ამორტიზირებულ ტექნიკას, რომლის გამოყენებაც იწვევს დასაშვებ ნორმაზე მეტი ხეების დაზიანებას, მოზარდი ხე-მცენარეების განადგურებას, ნიადაგის საფარის მოხსნას, ეროზიულ პროცესებს და ა.შ.; რაც ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანია, საერთოდ არ

⁴ ამგვარ გეგმებს, 1999 წლამდე მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით, "ტყის მეურნეობის გაძღობისა და მართვის/ორგანიზაციის გეგმები" ეწოდებოდათ, ხოლო მათი დამტკიცება ხდებოდა სატყეო მეურნეობის სფეროში უფლებამოსილი აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოს მიერ. სამწუხაროდ, 1999 წელს მიღებულმა ტყის კოდექსმა ტყის მართვის გეგმებისა და ტყის რესურსებით სარგებლობის დაგეგმვის ცნება და შესაბამისად, მათთან დაკავშირებული ვალდებულებები საერთოდ უგულებელყო, რამაც, შემდგომში, უსისტემო ტყითსარგებლობის მექანიზმის ლეგალიზებას ჩაუყარა საფუძველი.

⁵ საერთაშორისოდ აღიარებული მოთხოვნების შესაბამისად სატყეო მეურნეობის წარმართვა და შესაბამისად, ტყითსარგებლობა უნდა ხორციელდებოდეს ხანგრძლივვადიანი (საშუალოდ 10-წლიანი) პერიოდისათვის შემუშავებული ტყის რესურსების მართვის (მენეჯმენტის) გეგმების საფუძველზე. თავის მხრივ, ამგვარი გეგმების ამოსავალ ტექნიკურ საფუძველს ტყეთმოწეობის (ტყეების ინვენტარიზაციის) მონაცემები წარმოადგენს, რომლებიც ასევე, უნდა ახდებოდეს მინიმუმ 10 წელიწადში ერთჯერ. ტყეთმოწეობა - როგორც ტყის რესურსებით სარგებლობის დაგეგმვის უმნიშვნელოვანესი ეტაპი ადგენს ტყის ფონდის საზღვრებს (ფართობებს), ტყეების სახეობრივ შემადგენლობას, მერქნით მარაგებს, მოსაპოვებელი რესურსის სახეობასა და ოდენობას (კვოტებს), ტყითსარგებლობის დაშვებულ სახეებსა და მეთოდებს, ტყითსარგებლობისადმი წაყენებულ ეკოლოგიურ მოთხოვნებს, ტყის მავნებლებისაგან დაცვის, ტყეების მოვლის, კვლავწარმოებისა და სატყეო-სამეურნეო (ტყეების გაშენება, აღდგენა და სხვ.) და აგრეთვე, სატყეო მეურნეობის წარმართვასთან დაკავშირებულ მთელ რიგ სხვა დონისძიებათა პარამეტრებს.

არსებობს ტყის ჭრის ტექნოლოგიების მიმართ დადგენილი რაიმე სახის მოთხოვნები და/ან სტანდარტები. ხე-ტყის დამზადება-გადამუშავებას აწარმოებენ პირები, რომლებსაც საკმარისი ცოდნა და პრაქტიკული უნარ-ჩვევები არ გააჩნიათ;

- ტყეების საერთო ფუნქციონალური მდგომარეობის შესახებ ობიექტური სურათის არარსებობა. ტყეების საერთო ფუნქციონალური მდგომარეობის შესახებ ობიექტური მონაცემების არარსებობა უკიდურესად ართულებს სატყეო სფეროში რაციონალური და ოპტიმალური გადაწყვეტილებების მიღებას. ამის დამადასტურებელია მაგალითად, ქვეყნის მასშტაბით ტყითსარგებლობის დასაშვები ოდენობის დასაბუთების მიზნით მოძველებული მონაცემების გამოყენების პრაქტიკა. გარდა ამისა, ზოგადად, ზემოაღნიშნული გარემოება განაპირობებს იმას, რომ საზოგადოებრიობა არ არის ადეკვატურად ინფორმირებული ტყის რესურსების მნიშვნელობისა და მდგომარეობის, და ასევე, იმ საშიშროების შესახებ, რაც ტყეების დეგრადაციისა და დაცვითი ფუნქციების კარგვის შედეგად ემუქრება საცხოვრებელ და ბუნებრივ გარემოს.

საბოლოო ჯამში, ტყეებთან დაკავშირებული ეკოლოგიური პრობლემების განმაპირობებელ სისტემურ ფაქტორს ქვეყანაში მდგრადი სატყეო მეურნეობის მექანიზმის არქონა წარმოადგენს.

ტყეებთან დაკავშირებული ეკოლოგიური პრობლემების გადაჭრით დაინტერესებულ მხარეებს მიეკუთვნებიან:

- მოსახლეობა
- ხელისუფლების ორგანოები
- ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები
- კერძო სექტორი
- სამოქალაქო საზოგადოება (არასამთავრობო სექტორი)

3. ტყეებთან დაკავშირებული პრობლემების გადასაჭრელად დღემდე გატარებული ღონისძიებები და მიღებული შედეგები

ტყეებთან დაკავშირებული ეკოლოგიური პრობლემების გადასაჭრელად შემუშავებული იქნა ღონისძიებები, რომლებმაც, სხვადასხვა ეტაპზე, ასახვა ჰპოვა პროგრამული ხასიათის შემდეგ ნორმატიული ხასიათის დოკუმენტებში:

- საქართველოს გარემოს დაცვის მოქმედებათა ეროვნულ პროგრამაში (2000 წ.)
- გაუდაბნობასთან ბრძოლის მოქმედებათა ეროვნულ პროგრამაში (2003 წ.)
- საქართველოს ბიომრავალფეროვნების დაცვის სტრატეგიასა და მოქმედებათა გეგმაში (2005 წ.)

ამასთან, აღნიშნულ დოკუმენტებში ტყეებთან დაკავშირებული ღონისძიებების ფინანსური რესურსებით უზრუნველყოფა არ განხორციელებულა.

2000 წლიდან საქართველოში განხორციელება დაიწყო საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციების (მსოფლიო ბანკი, გაერო-ს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის პროგრამა) მიერ დაფინანსებულმა პროექტებმა, რომლებიც მიზანდ ისახვდა სატყეო მეურნეობის რეორგანიზაციასა ახალი სატყეო პოლიტიკის შემუშავებას. ამასთან,

მთელი რიგი მიზეზების გამო, აღნიშნული პროექტების განხორციელება შეჩერებული იქნა.

2007 წლიდან საქართველოს მთავრობამ განახორციელა სატყეო სექტორის რეფორმა, რომელმაც მნიშვნელოვნად შეცვალა სატყეო მეურნეობის მართვის სტრუქტურა და ტყითსარგებლობის სალიცენზიო/სანებართვო სისტემა.

2010 წელს საქართველოს მთავრობამ შეიმუშავა და პარლამენტში განსახილველად წარადგინა საკანონმდებლო ცვლილებების პაკეტი, რომელიც მიზნად ისახავს ტყის მართვის ორგანოს (სატყეო დეპარტამენტის) სტრუქტურულ რეორგანიზაციას და ამასთან ერთად, შემდგომ ცვლილებებს ტყითსარგებლობის სისტემაში.

4. ეროვნულ, რეგიონალურ და საერთაშორისო დონეზე მოქმედი ეკონომიკური განვითარების ფაქტორები (გეგმები, პროექტები, პროგრამები), რომლებიც გავლენას ახდენენ ან შეიძლება მოახდინონ ტყეებთან დაკავშირებულ ეკოლოგიურ პრობლემებზე

ამგვარ ფაქტორებს განეკუთვნება ინფრასტრუქტურული პროექტების (მილსადენები, მაღალი ძაბვის ელექტროგადამცემი ხაზები, ჰიდროენერგეტიკული ობიექტები, გზები) განხორციელება.

5. გრძელვადიანი მიზნები და მოკლევადიან პერიოდში მიღწევადი ხელშესახები შედეგები

გრძელვადიან (20 წლიან) პერიოდში საქართველოს სატყეო მეურნეობის ამოცანას უნდა წარმოადგენდეს განვითარების ისეთი სტრატეგიული გეზის შემუშავება და განხორციელება, რომელიც უზრუნველყოფს ტყეების საერთო ფუნქციონალური მდგომარეობის გაუმჯობესებას მდგრადი სატყეო მეურნეობის პრინციპების დანერგვის ხარჯზე.

ამასთან, სატყეო პოლიტიკა საბოლოოდ ორიენტირებული უნდა იყოს საქართველოში მერქნის ადგილობრივი სანედლეულო ბაზის⁶ შექმნაზე, რომელიც არა მარტო დააკმაყოფილებს ადგილობრივ მოთხოვნას, არამედ შეძლებს გადაიქცეს მნიშვნელოვან საექსპორტო შემოსავლის წყაროდ. ეკონომიკის განვითარებისა და შესაბამისად გადახდისუნარიანი მოთხოვნის ზრდის კვალობაზე მერქნის რესურსებით ქვეყნის უზრუნველყოფა ერთ-ერთ უმწვავეს პრობლემად გადაიქცევა, რამაც შეიძლება გამოუსწორებელი საფრთხე შეუქმნას ტყეებს.

⁶ ამ მიზნის მისაღწევად საჭიროა საქართველოში პლანტაციური მეტყევეობის განვითარება. პლანტაციური მეტყევეობა, როგორც მერქნის ნედლეულის მიღების სტაბილური წყარო ფართოდ არის დანერგილი მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში. აღნიშნული გზით სატყეო მეურნეობის განვითარება საშუალებას იძლევა სატყეო მეურნეობაში რეალურად განხორციელდეს კვლავწარმოების ხანგრძლივი ციკლის მნიშვნელოვნად შემცირება, პროდუქტიულობის გადიდება, მოწინავე ტექნოლოგიების, კომპლექსური მექანიზაციისა და სხვა მრავალი ღონისძიების დანერგვის ღონისძიებები. ამასთან, პლანტაციური მეტყევეობის წარმოება საშუალებას იძლევა ეკოლოგიურად "დავასვენოთ" ბუნებრივი წარმოშობის ტყის კორომები. ამისათვის კი საჭიროა ფართობების შერჩევა, პერსპექტიული ტყის სახეობებისა და ტექნოლოგიების გამოყენება. დღეისათვის ქვეყანას არ გააჩნია საჭირო მატერიალური, ფინანსური და შრომითი რესურსები, რათა დაუყოვნებლივ შეუდგეს სატყეო მეურნეობის პლანტაციური მეტყევეობის გზით განვითარებას. ამიტომ, მიმდინარე ეტაპზე საჭიროა დაიწყოს შესაბამისი მოსამზადებელი და საპროექტო სამუშაოები და გამოიძებნოს დაფინანსების წყაროები.

გრძელ და საშუალო ვადიან პერიოდში სატყეო მეურნეობის სისტემამ უნდა გადაჭრას მეტად რთული და აქტუალური ამოცანა, რომელიც დაკავშირებულია ხე-ტყის დამზადების მოცულობათა სტაბილიზაციისა და შემდგომი შემცირების პირობებში საკუთარი შემოსავლების ზრდასთან და საბოლოო ჯამში სისტემის დაფინანსებასა და ნორმალურ ფუნქციონირებასთან. ამ თვალსაზრისით საჭიროა პირველ რიგში დამზადებული ხე-ტყის რაციონალური გამოყენება. რაც შეეხება საკუთარი შემოსავლების ზრდას – აქ უპირატესი ყურადღება უნდა მიექცეს სატყეო მეურნეობის პოტენციური საქსპორტო სტატიების გამოყენებასა და ტყის რეკრეაციული პოტენციალისა და არამერქნული რესურსების რაციონალურ ათვისებას.

6. არსებული მარეგულირებელი მექანიზმების (მოქმედი კანონმდებლობის) შეფასება დაგეგმილი ღონისძიებების განხორციელებადობის თვალსაზრისით

1999 წელს მიღებული და დღეისათვის ნომინალურად მოქმედი ტყის კოდექსი ვერ პასუხობს მდგრადი სატყეო მეურნეობისა და ამავე დროს თანამედროვე სამართლებრივი, პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური პირობების მოთხოვნებს. აქედან გამომდინარე,

აქედან გამომდინარე, მოქმედი ტყის კოდექსის ახალი საკანონმდებლო აქტით (ახალი ტყის კოდექსით) ჩანაცვლებამდე, მიღებული უნდა იქნეს საკანონმდებლო აქტი ან ცალკეული საკანონმდებლო აქტები, რომლებიც სამართლებრივად მოაწესრიგებდნენ სატყეო სფეროსთან დაკავშირებულ და დღეისათვის სამართლებრივი რეგულირების გარეშე დარჩენილ მთელ რიგ საკვანძო საკითხებს (მაგ. ერთიანი ტყის ფონდისა და ტყის ფონდის მიწის – როგორც მიწის ძირითადი კატეგორიის სტატუსის, ტყის ფონდის მიწებითა და რესურსებით სარგებლობის ფორმების, ტყის ფონდის არასატყეო-სამეურნეო დანიშნულებით ათვისებისას კომპენსაციის, სატყეო კადასტრის, ტყის ფონდის განკარგვის წესის, ტყის ფონდის მიწების საზღვრების დადგენის, დემარკაციისა და სახელმწიფო რეგისტრაციის წესის, ტყის ფონდის ბუნებრივ-გეოგრაფიულ ტერიტორიულ ერთეულებად დაყოფისა და ამგვარი ერთეულების სტატუსის, ტყის ფონდის მიწების ფუნქციონალური ზონირების, ტყის რესურსებით სარგებლობის გრძელვადიანი დაგეგმვის სისტემის, მდგრადი სატყეო მეურნეობის კრიტერიუმების, სტანდარტებისა და ინდიკატორების, სატყეო მეურნეობის სისტემის მიწათსარგებლობისა და სივრცულ-ტერიტორიული დაგეგმარების სისტემებში ინტეგრირების, საეკლესიო ტყეების, გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედების შეფასების სისტემის ფარგლებში ტყის ჭრით გამოწვეული ზემოქმედების მინიმიზაციის, ავტონომიური რესპუბლიკებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობების მიერ სატყეო მეურნეობის გაძღოლის წესისა და სხვა საკითხებს.

7. უახლოესი ხუთი წლის განმავლობაში განსახორციელებელი ღონისძიებები (მოკლევადიანი სამოქმედო პროგრამა)

უახლოესი ხუთი წლის განმავლობაში (იმის გათვალისწინებით, რომ სატყეო სფეროში 2005 წლიდან დაწყებულმა ორგანიზაციულ-სტრუქტურული რეფორმის

პროცესმა გაჭიანურებული ხასიათი მიიღო) საქართველოს სატყეო სექტორი საჭიროებს ძირეული ხასიათის რეფორმირებას, როგორც სატყეო პოლიტიკისა და კანონმდებლობის, აგრეთვე ინსტიტუციური მიმართულებით. აქედან გამომდინარე, მიზანშეწონილია მოკლევადიანმა სამოქმედო პროგრამამ (5 წელი) მოიცვას შემდეგ ღონისძიებები:

- შემუშავებული უნდა იქნეს საქართველოს სატყეო პოლიტიკისა და გრძელვადიანი სტრატეგიის განმსაზღვრელი დოკუმენტი, რომელიც, სათანადო წესით დამტკიცებამდე, საჯაროდ უნდა იქნეს განხილული. შემდგომში, აღნიშნული დოკუმენტის საფუძველზე უნდა მოხდეს სატყეო სფეროს მარეგულირებელი ახალი სისტემატიზირებული საკანონმდებლო ნორმატიული აქტის⁷ მიღება.
- „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მოთხოვნების გათვალისწინებით შემუშავებული უნდა იქნეს ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისათვის გადასაცემი ტყეების იდენტიფიკაციის, მათთვის ტყეების გადაცემისა და ამ ტყეებში სატყეო მეურნეობის გაძღოლის უზრუნველყოფისთვის აუცილებელ ღონისძიებათა გეგმა. ამგვარი გეგმა უნდა ითვალისწინებდეს ასევე, ტყის იმ ფართობების (არეალების და ტყის ტიპების) გამოვლენისათვის საჭირო ღონისძიებებს, სადაც ბუნებრივი წარმოშობის ტყე გაქრა და სადაც საჭიროა ტყის კორომების აღდგენა და რეკონსტრუქცია და რომელთათვისაც შემუშავებული უნდა იქნეს ოპტიმალური ტექნიკურ-ეკონომიკური დასაბუთება ტყის კორომების აღდგენისა და რეკონსტრუქციისათვის.
- შემუშავებული უნდა იქნეს მდგრადი სატყეო მეურნეობის ეროვნული სტანდარტი, რომლის საფუძველზეც შემდგომში მომზადებული უნდა იქნეს მდგრადი სატყეო მეურნეობის ტექნიკური ნორმები და მოთხოვნები და აგრეთვე, სატყეო სერტიფიკაციის ეროვნული სქემა.
- შემუშავებული უნდა იქნეს ტყის მეურნეობის გრძელვადიანი (10–წლიანი) მენეჯმენტის გეგმების მომზადების და შესაბამისად, ტყეთმოწყობის სამუშაოების ეროვნული პროგრამა და ამგვარი პროგრამის განხორციელების სამოქმედო გეგმა, რომელშიაც, პროგრამული მიზნების მიღწევის ზუსტ გზებთან, ეტაპებთან, ინდიკატორებთან და სხვა პროგრამულ ასპექტებთან ერთად, სათანადო საფინანსო-ეკონომიკური გაანგარიშების სახით ასახული უნდა იქნეს ასევე, ფინანსური რესურსებით ეროვნული პროგრამის განხორციელების უზრუნველყოფის საკითხები.
- უნდა დაიგეგმოს და განხორციელდეს საქართველოს ტყეების კატეგორიზაციის (ზონირების) სამუშაოები. შედეგად, ყველა შემზღუდავი ფაქტორისა და საერთაშორისო კრიტერიუმების გათვალისწინებით უნდა მოხდეს მნიშვნელოვანი/კრიტიკული გარემოსდაცვითი ტყის ფართობებისა და სამეურნეო ტყის ფართობების (სადაც მერქნის მოპოვება ჯერ კიდევ დასაშვებია) გამიჯვნა.

⁷ პარალელურად, მომზადებული უნდა იქნეს ცვლილებები დაცული ტერიტორიების სფეროს მარეგულირებელ საკანონმდებლო აქტებში (საქართველოს კანონი "დაცული ტერიტორიების სისტემის შესახებ" და სხვ.), რათა უზრუნველყოფილი იქნეს: ა) დაცული ტერიტორიების მთელი რიგი კატეგორიების (იქ სადაც ეს დასაშვებია) ფარგლებში სატყეო მეურნეობის წარმართვასთან და ტყითსარგებლობის მიზნობრივ დანიშნულებასთან, დაგეგმვასთან, ფორმებთან, წესებთან და მეთოდებთან და ბ) სარეზერვო დაცული ტერიტორიების სტატუსის მქონე ტყის ფონდის მიწებთან დაკავშირებული საკითხების სამართლებრივი მოწესრიგება.

- შემუშავებული უნდა იქნეს მოკლე და გრძელვადიანი ეროვნული პროგრამები (შესაბამისი ტექნიკური დოკუმენტაციითა და ხარჯთაღრიცხვით) შემდეგი მიმართულებებით:
 - ა) ტყეების გაშენება და აღდგენა;
 - ბ) ტყეების კლიმატის ცვლილების მიმართ ადაპტაცია;
 - გ) ხანძარსაწინააღმდეგო ღონისძიებები;
 - დ) ტყეების მავნებლებისა და დაავადებების წინააღმდეგ ბრძოლა;
 - ე) სატყეო პლანტაციების გაშენება.

ზემოთ ჩამოთვლილი პუნქტების განხორციელებამდე, ა) უნდა ჩატარდეს უკვე გაცემული ხანრძლივადიანი ლიცენზიების პირობების შესრულების ეფექტური მონიტორინგი და უზრუნველყოფილი იქნეს ამგვარი მონიტორინგის შედეგების საჯაროობა; ბ) სატყეო მეურნეობის მართვის იმგვარი ორგანიზაციულ-სტრუქტურული მოდელის ჩამოყალიბება, რომელიც ორიენტირებული იქნება ხე-ტყის დამზადების მოცულობათა სტაბილიზაციის პირობებში საკუთარი შემოსავლების ზრდასთან და საბოლოო ჯამში დარგის სრულყოფილ დაფინანსებასა და ფუნქციონირებასთან – ამ სფეროში საუკეთესო საერთაშორისო გამოცდილების (აშშ, კანადა, შვედეთი, ფინეთი, საფრანგეთი და სხვ.) გათვალისწინებით.

განსახორციელებელი ღონისძიებების გეგმა (5-წლიანი მოკლევადიანი სამოქმედო პროგრამა)						
დასახელება	ამოცანების განაწილება	პასუხისმგებლობისა და კომპეტენციების განაწილება	ღონისძიებების განხორციელების გრაფიკი	ხარჯთაღრიცხვა	მონიტორინგისა და შეფასების მოთხოვნები	შედეგები
კანონმდებლობის სფერო:						
1. საქართველოს სატყეო პოლიტიკისა და გრძელვადიანი სტრატეგიის განმსაზღვრელი დოკუმენტის შემუშავება.						
2. სატყეო სფეროს მარეგულირებელი ახალი სისტემატიზირებული საკანონმდებლო ნორმატიული აქტის – ტყის კოდექსის შემუშავება (შესაბამის საკანონმდებლო პაკეტთან ერთად).						
მდგრადი სატყეო მეურნეობის ნორმატიულ-ტექნიკური სფერო:						
3. მდგრადი სატყეო მეურნეობის ეროვნული სტანდარტის შემუშავება; ტყის მეურნეობის გრძელვადიანი (10-წლიანი) მენეჯმენტის გეგმების მომზადების და შესაბამისად, ტყეთმომწეობის სამუშაოების ეროვნული პროგრამისა და ამგვარი პროგრამის განხორციელების სამოქმედო გეგმის შემუშავება; საქართველოს ტყეების კატეგორიზაციის (ზონირების) მეთოდოლოგიის შემუშავება.						

4. ტყის ფონდის მიწებზე უფლებათა განსაზღვრისა და რეგისტრაციის მეთოდოლოგიის შემუშავება.							
5. ტყის ფონდის მიწებზე საძოვრებით სარგებლობის დაგეგმვისა და მართვის მეთოდოლოგიის შემუშავება.							
6. სრულყოფილი სატყეო სერტიფიკაციის ეროვნული სქემის (მექანიზმის) შემუშავება.							
7. სატყეო საინფორმაციო სისტემის შექმნა.							
მმართველობის ეფექტურობის ამაღლება:							
<p>8. სატყეო მეურნეობის მართვის არსებული სტრუქტურის შემდგომი სრულყოფისთვის საჭირო ინსტიტუციონალური და ორგანიზაციული მოდელის შემუშავება – მათ შორის, ახალი ეკონომიკური მექანიზმების შემუშავება (ტყის ფონდის მიწებითა და ტყის რესურსების სხვადასხვა სახეობებით სარგებლობის სფეროში სახელშეკრულებო ურთიერთობათა ახალი ფორმების შემუშავება და სხვ).</p> <p>[სატყეო მეურნეობის მართვის იმგვარი ორგანიზაციულ-სტრუქტურული მოდელის ჩამოყალიბება, რომელიც ორიენტირებული იქნება ხე-ტყის დამზადების მოცულობათა სტაბილიზაციის პირობებში საკუთარი შემოსავლების ზრდასთან და საბოლოო ჯამში დარგის სრულყოფილ დაფინანსებასა და ფუნქციონირებასთან – ამ სფეროში საუკეთესო საერთაშორისო გამოცდილების (აშშ, კანადა, შვედეთი, ფინეთი, საფრანგეთი და სხვ.) გათვალისწინებით.]</p>							
სპეციალიზირებული პროგრამების დაგეგმვა და განხორციელება:							
9. გრძელვადიანი (10-15 წელზე გათვლილი) ეროვნული პროგრამებისა და შესაბამისი ტექნიკური დოკუმენტაციისა და ხარჯთაღრიცხვის შედგენა							

<p>შემდეგი სფეროებში:</p> <p>ა) ტყეების მავნებლებისა და დაავადებების წინააღმდეგ ბრძოლა;</p> <p>ბ) ხანძარსაწინააღმდეგო ღონისძიებები;</p> <p>გ) ტყეების გაშენება და აღდგენა – ტყეების კლიმატის ცვლილების მიმართ ადაპტაციის ღონისძიებები ჩათვლით;</p> <p>დ) სატყეო პლანტაციების გაშენება.</p> <p>გარდა ამისა, „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მოთხოვნების გათვალისწინებით შემუშავებული უნდა იქნეს ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისათვის გადასაცემი ტყეების იდენტიფიკაციის, მათთვის ტყეების გადაცემისა და ამ ტყეებში სატყეო მეურნეობის გაძღოლის უზრუნველყოფისთვის აუცილებელ ღონისძიებათა გეგმა. ამგვარი გეგმა უნდა ითვალისწინებდეს ასევე ტყის იმ ფართობების (არეალების და ტყის ტიპების) გამოვლენისათვის საჭირო ღონისძიებებს, სადაც ბუნებრივი წარმოშობის ტყე გაქრა და სადაც საჭიროა ტყის კორომების აღდგენა და რეკონსტრუქცია და რომელთათვისაც შემუშავებული უნდა იქნეს ოპტიმალური ტექნიკურ-ეკონომიკური დასაბუთება ტყის კორომების აღდგენისა და რეკონსტრუქციისათვის.</p>						
<p><u>საველე ღონისძიებები:</u></p>						
<p>10. სულ მცირე ერთი სამოღებლო სატყეო მეურნეობის დაფუძნება (ტყის მდგრადი მართვის მოდელის შექმნა).</p>						
<p><u>განათლებისა და ცნობიერების ამაღლების სფერო:</u></p>						
<p>11. სატყეო მეურნეობის მუშაკებისთვის სწავლებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების ცენტრის შექმნა და სასწავლო და კვალიფიკაციის ამაღლების პროგრამების შემუშავება.</p>						

12. ტყეებთან დაკავშირებულ საკითხებზე საზოგადოების ცნობიერების ამაღლების ღონისძიებათა სისტემატური განხორციელება.						
კანონდსრულების სფერო:						
13. ტყის მონიტორინგის სისტემის შემუშავება და დანერგვა.						
14. სატყეო სფეროში კანონდსრულების სახელმძღვანელო მეთოდური დოკუმენტის (ინსტრუქციის) მომზადება.						
15. სასწავლო-პრაქტიკული პროგრამის შემუშავება სატყეო კანონდსრულების სფეროში.						
16. სატყეო კანონდსრულების სფეროში ფინანსურ, მატერიალურ-ტექნიკურ და ინსტიტუციონალურ საჭიროებათა შეფასება და შესაძლებლობათა ამაღლების შესაბამისი მოქმედებათა გეგმის შემუშავება.						